

Nr 8

Utlåtande i anledning av motion angående vissa ändringar i lagen om sammanföring av samfällad vägmark med angränsande fastighet m. m.

Tredje lagutskottet har behandlat en i riksdagen väckt, till lagutskott hänvisad motion nr 122 i andra kammaren av herr *Wachtmeister*.

Motionären anser att tillämpligheten av *lagen den 18 april 1952 om sammanföring av samfällad vägmark med angränsande fastighet m. m.* bör utvidgas att omfatta andra slag av samfällad mark än vad f. n. är fallet. I motionen hemställles, »att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära sådana ändringar i *lagen den 18 april 1952 (nr 152) om sammanföring av samfällad vägmark med angränsande fastighet m. m.*,

att *lagen* i stället kallas *lag om sammanföring av samfälligheter med angränsande fastighet m. m.*,

att *lagen* i 1 § ändras enligt nedanstående uppställning:

(Nuvarande lydelse)

Denna lag äger tillämpning på mark, vilken vid lantmäteri- eller mättningsförrättning undantagits till väg för gemensamt behov, så ock på annan vägmark, som är samfällad för två eller flera fastigheter.

Vad i *lagen* stadgas om vägmark skall äga motsvarande tillämpning på mark avsedd till avloppsdike ävensom på bäck och annat dylikt mindre vattendrag.

samt att av ändringen av 1 § betingade ändringar av *lagens* övriga delar vidtagas».

(Föreslagen lydelse)

Denna lag äger tillämpning på mark, vilken vid lantmäteri- eller mättningsförrättning undantagits för samfällt behov, vad vägmark beträffar jämväl annan sådan, som är samfällad för två eller flera fastigheter.

Vid sammanföring skall förrättningsmannen pröva, att inteckningshavares rätt icke äventyras, därest ersättning för samfällda marken icke utgår.

Över motionen har utskottet i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttrande från lantmäteristyrelsen och 1954 års fastighetsbildningskommitté.

Gällande rätt och dess förarbeten

Genom tillkomsten av 1952 års lag öppnades möjlighet att — vid sidan om sådana mera ordinära fastighetsbildningsinstitut som laga skifte, ägo-utbyte eller avstyckning i förening med sammanläggning — under enkla

former sammanföra vissa slag av samfällad mark med angränsande fastighet. Föremålet för sammanföringen kan vara *dels* mark som vid lantmäterier eller mättningsförrättning undantagits till väg för gemensamt behov, *dels* annan vägmärk, som är samfällad för två eller flera fastigheter, *dels* mark som är avsedd till avloppsdike, *dels ock* bäck eller annat dylikt mindre vattendrag. Lagens huvudsyfte är att skapa lämpliga former för att sådan samfällad vägmärk, som ej längre erfordras för något gemensamt behov, skall kunna tillföras fastighets enskilda ägovälde. Den i lagen upptagna formen härför är *sammanföring*. Detta institut innebär, att vägmärken sammanföres med angränsande fastighet, i vilken den därefter ingår. Efter sammanföringen skall vägmärken vara fri från in-teckningar och andra gravationer, som dittills besvärat den, och i stället svara för samma gravationer och in-teckningar som den fastighet, med vilken den sammanförts. Fråga om sammanföring skall prövas vid lantmäteriförrättning. Förfarandet vid denna är i flera hänseenden enklare än vid förrättning enligt jorddelningslagen. Delägare i samfällighet, som blir föremål för sammanföring, är berättigad att för den förlust han därigenom tillfogas erhålla ersättning av ägaren till den fastighet med vars ägovälde sammanföring sker. Som villkor härför gäller emellertid att anspråk på ersättning framställles innan förrättningen avslutas.

Under förarbetena till 1952 års lag diskuterades även den av motionären nu föreslagna möjligheten att låta lagen omfatta sammanföring av samfällad mark över huvud taget med angränsande fastighet.

Initiativet till 1952 års lagstiftning kan spåras tillbaka till tre vid 1936 års riksdag väckta motioner (I: 286, II: 471, II: 473). I motionerna åsyftades ej sammanföring av annan samfällad mark än vägmärk. I andra lagutskottets av riksdagen godkända utlåtande (nr 28) i anledning av motionerna hemställdes att Kungl. Maj:t måtte låta utreda frågan. Sedan vissa yttranden inhämtats upprättades härefter år 1938 inom justitiedepartementet en promemoria i ämnet (Justitiedepartementets promemorior 1938: 2). Denna remissbehandlades, varefter ärendet år 1942 överlämnades till fastighetsbildnings-sakkunniga. Dessa avgav den 15 november 1950 till chefen för justitiedepartementet en promemoria med lagförslag.

Enligt 1938 års förslag skulle sammanföringsförfarandet i första hand avse samfällad väg, men därjämte skulle de för väg givna reglerna äga motsvarande tillämpning i fråga om samfällt dike.

I ett stort antal yttranden diskuterades, huruvida icke den ifrågasatta lagstiftningen borde omfatta även andra samfälligheter än vägar och diken. Å ena sidan hävdades, att behov ofta förelåg att på ett enkelt sätt kunna sammanföra även annan samfällad mark, som blivit onyttig för avsett ändamål, med den fastighet varmed marken lämpligen kunde sambrukas. Å andra sidan ifrågasattes lämpligheten av en sådan utvidgning av den ifrågasatta lagstiftningens tillämpningsområde.

Förstnämnda ståndpunkt intogs av *överlantmätaren i Östergötlands län*, som fann de skäl, vilka anförts beträffande sammanföring av väg eller

dike, i icke ringa grad gälla även i fråga om andra samfällda områden. Ett på detta sätt vidgat tillämpningsområde för blivande lagbestämmelser syntes nödvändigt om icke lagbestämmelserna i praktiken skulle förfela sitt syfte. Det föreliggande lagförslaget skulle exempelvis medföra den konsekvensen, att en för utfart från samfällt lertag vid skifte avsatt väg kunde sammanföras med angränsande fastighet, medan däremot möjlighet att sammanföra lertaget icke förefunnnes.

Även *överlantmätaren i Jämtlands län* framhöll att grustag, stenbrott m. m., som icke mer kunde utnyttjas för det avsedda ändamålet, ofta bildade enklaver, som utan att vara till nytta för ägarna försvårade brukandet av de fastigheter, inom vilka de låg, och ofta nog hindrade en rationell fastighetsindelning.

Överlantmätaren i Malmöhus län gjorde gällande, att det varit ändamålsenligare att avgränsa lagens tillämpningsområde icke med hänsyn till samfällighetens ändamål utan med hänsyn till dess värde. Med värde borde i detta sammanhang förstås värdet ur produktiv synpunkt i det skick samfälligheten hade, då det allmänna behovet upphörde.

Önskvärdheten av bestämmelser, som medgav sammanföring av annan samfällad mark än vägar och diken, framhölls av ytterligare några *överlantmätare, åtskilliga lantmätare*, ävensom av *överståthållarämbetet, länsstyrelsen i Östergötlands län, Föreningen Sveriges häradsövdingar* samt *ägodelningsdomaren i Norrköping*.

Den motsatta ståndpunkten intogs av *överlantmätaren i Värmlands län*, som fann en utvidgning av lagens tillämpningsområde vara förenad med vissa risker. Bl. a. skulle det bliva synnerligen svårt att draga en gräns uppåt med avseende på samfälligheternas storlek och värde. En i och för sig synnerligen önskvärd utvidgning av möjligheten att komma till rätta med andra onödiga samfälligheter än de av lagförslaget omfattade borde ske genom uppmjukning av bestämmelserna om utbyte av jord mot pengar vid laga skiften och ägoutbyten.

Överlantmätaren i Kopparbergs län framhöll, att då lagen å ena sidan kom att vara av tvångskaraktär men å andra sidan ersättning för marken kom att utgå endast i den mån sådan begärdes — detta sistnämnda för att proceduren skulle bli så enkel och billig som möjligt — borde lagens tillämplighet begränsas till sådana områden, som hade ringa värde i samfällighetsgruppens hand. Detta vore ej alltid fallet åtminstone beträffande utnyttjade grus- och sandtag. Sådana områden kunde ofta ha värde såsom tomtmark. Så kunde däremot knappast vara fallet i fråga om sådana oformliga figurer som vägar och diken.

Lantmäteristyrelsen förklarade sig icke vara böjd att biträda yrkandet om att sammanföringsförfarandet borde göras tillämpligt å andra samfälligheter än väg och dike. I den förevarande lagstiftningen borde icke medtagas andra områden än sådana, beträffande vilka man av erfarenhet visste att de allmänt förorsakade stora besvärligheter och i fråga om vilka kunde anses föreligga presumtion för att deras värde vore obetydligt. Den enda utvidgning, som skulle kunna tagas under överbärande, vore att låta vid väg belägen upplagsplats, grustag eller annat dylikt för vägens nyttjande eller underhåll avsett samfällt område, som blivit onyttigt för sitt ändamål på samma gång som vägen, medfölja vägen då inlösen eller sammanföring av denna komme i fråga. Fick detta ej ske, kunde måhända förhandenvaron av dylika platser stundom förhindra inlösen av vägmark, enär vägen kunde vara behövlig för att komma till och från platserna. Emellertid borde framhållas, att dylika platser stundom kunde vara av ganska stor omfattning och att de i undantagsfall kunde representera ej oväsentliga värden i andra

avseenden än som föranlett deras undantagande för gemensamt behov. Låg exempelvis ett större uttömt grustag inom område, där tätare bebyggelse förekom eller var att förvänta, skulle det knappast vara förenat med rättvisa och billighet att beröva delägarna i grustaget det förväntningsvärde, som grustaget representerade. Skulle även dylikt område få inlösas eller sammanföras, borde därför såsom villkor uppställas, att det för delägarna icke vore av större ekonomiskt intresse att bibehållas vid äganderätten till området. Hela lagskrivningen skulle vidare komma att avsevärt kompliceras om — vilket väl med hänsyn till områdenas direkta samhörighet med vägen blev nödvändigt — redan i 1 § infördes stadgande angående dylikt område. För sin del ansåg lantmäteristyrelsen det icke nödigt att medtaga sagda områden.

Fastighetsbildnings-sakkunniga uttalade, att det utan tvivel i och för sig förelåg ett behov av att erhålla enklare och mera användbara medel att överföra också andra onyttiga samfälligheter än vägar och diken till angränsande fastigheter. Sådana samfälligheter, t. ex. samfälliga sandtag, grustag eller upplagsplatser, kunde emellertid, såsom lantmäteristyrelsen framhållit, stundom ha stort omfång och bland annat med hänsyn härtill förhållandevis högt värde. Det syntes därför knappast vara lämpligt att söka inrymma dem under den nu ifrågasatta lagstiftningen. Det syntes under alla förhållanden lämpligt att avakta erfarenheter från tillämpningen av en lagstiftning rörande vägar och diken innan en utvidgning av ifrågasatt slag företogs. I berörda hänseende ansåg sig alltså de sakkunniga icke böra då ifrågasätta någon utvidgning av 1938 års förslag.

Departementschefen, statsrådet Zetterberg, framhöll att riktpunkten för lagstiftningen borde vara att skapa en form, genom vilken mark varom här var fråga kunde på lämpligt sätt föras in i fastighetsindelningen utan att arbetet och kostnaderna blev oproportionerligt stora i förhållande till markens som regel ringa värde. Självfallet fick dock strävandena efter enkelhet ej leda till att rättssäkerhetskravet icke tillbörligen beaktades. — Den angivna riktpunkten för lagstiftningen föranledde, att densamma borde avse allenast sådan mark, vilken i det alldeles övervägande antalet fall hade obetydligt värde. Med hänsyn härtill ansåg departementschefen liksom de sakkunniga att endast mark avsedd till väg och dike, varmed borde jämföras även å- och bäckfåror, borde inbegripas under lagstiftningen.

Yttrandena

Båda remissinstanserna avstyrker motionen.

Lantmäteristyrelsen anför bl. a.

Lantmäteristyrelsen, som funnit lagen om sammanföring av samfällig vägmark med angränsande fastighet m. m. vara väl ägnad att undanröja många av de anförda olägenheterna, kan vitsorda att behov av lagändring föreligger för att möjliggöra åtgärder även beträffande annan samfällig mark än som avses i lagen. Fastighetsbildningslagstiftningen är emellertid i övrigt i så starkt behov av revision att den i motionen föreslagna ändringen icke framstår som så angelägen att den framför andra bör göras till föremål för särskild utredning. Därtill kommer att 1954 års fastighetsbildningskommittés arbete med revision av fastighetsbildningslagstiftningen nu befinner sig i sådant skede, att partiella ändringar i denna lagstiftning helt böra undvikas. Det i motionen framförda spörsmålet torde under utredningsarbetet vara föremål för övervägande.

Fastighetsbildningskommittén anser att motionen icke bör föranleda någon riksdagens åtgärd. Kommittén kommer i sitt fortsatta arbete att beakta vad i motionen anförts.

Kommittén kan vitsorda att behov föreligger av en reform i den av motionären antydda riktningen. Frågan härom kommer emellertid att behandlas av kommittén, som på grund av sitt uppdrag att verkställa en allmän översyn av reglerna om fastighetsbildning bl. a. har att upptaga innehållet i 1952 års lag till övervägande. Kommitténs utredningsarbete har nu framskridit så långt, att det icke kan anses motiverat att genom särskild lagstiftningsåtgärd föreläggas någon ändring av denna lag. Partiella reformer på fastighetsbildningslagstiftningens område, även mera angelägna sådana, ha under de senaste åren ansetts böra helt undvikas av hänsyn till kommittéarbetet, och den väckta frågan om utvidgade möjligheter till sammanföring av olika slags onyttiga samfälligheter synes icke vara av den vikt att avsteg från denna princip påkallas. Ett genomförande av det i motionen framlagda förslaget torde för övrigt icke kunna ske utan närmare utredning av frågan hur skydd mot rättsförluster skall erhållas i sådana fall, då samfällighet utgöres av mera värdefull mark, som inverkar på de delägande fastigheternas värde. Den utredning som erfordras i detta avseende torde lämpligen böra ankomma på kommittén, enär liknande problem om åtgärder till förhindrande av rättsförluster möta på andra områden inom fastighetsbildningslagstiftningen.

Utskottet

I motionen framhålles att det fortfarande på många håll i landet finnes gamla samfälligheter, som numera ofta icke användes för något samfällt ändamål. Det föreligger därför ett behov att under enkla former kunna sammanföra den samfällda marken med angränsande fastighet. F. n. föreligger viss möjlighet härtill enligt lagen den 18 april 1952 om sammanföring av samfällad vägmark med angränsande fastighet m. m. Möjligheten att enligt nämnda lag sammanföra samfällad mark med angränsande fastighet är emellertid begränsad till det fall att den samfällda marken utgöres av väg, dike, bäck eller annat mindre vattendrag. Enligt motionären bör tillämpningsområdet för 1952 års lag vidgas till att i princip omfatta samfällad mark av alla slag.

Utskottet vill i likhet med remissinstanserna vitsorda att behov föreligger av en lagstiftning i den av motionen angivna riktningen. Frågan utgör emellertid en detalj i det mera omfattande spörsmålet om fastighetsbildningens framtida utformning. Detta utredes f. n. av 1954 års fastighetsbildningskommitté, vars arbete nu synes närma sig slutskedet.

Eftersom ett bifall till motionen icke gärna kan ske utan att frågan erhåller en allsidigare belysning samt fastighetsbildningskommittén bättre än någon annan synes ägnad för denna uppgift, vilken f. ö. redan finnes upptagen på kommitténs handlingsprogram, anser utskottet att kommitténs utredningsresultat bör avvaktas.

Mot tanken att avvakta kommitténs förslag har motionären åberopat att man därigenom endast förhalar en angelägen reform. Utskottet delar icke

denna uppfattning utan anser att kommitténs arbete i denna såväl som andra frågor inom dess verksamhetsområde först bör avvaktas, så att hela det stora frågekomplexet om fastighetsbildningens framtida utformning kan behandlas i ett sammanhang.

Avslutningsvis vill utskottet uttala sin tillfredsställelse med att den av motionären väckta frågan kommer att uppmärksammas av fastighetsbildningskommittén under dess fortsatta arbete, vilket utskottet hoppas snart kommer att leda till synbara resultat.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,
att motionen II: 122 icke måtte föranleda någon riksdagens
åtgärd.

Stockholm den 10 mars 1959

På tredje lagutskottets vägnar:

HUGO OSVALD

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Osvald, Lindahl, Grym, Göran Karlsson, Georg Carlsson, Kristiansson, Ebbe Ohlsson och Alexanderson;

från andra kammaren: herrar Levin, Åhman, fru Torbrink, herrar Wachtmeister, Grebäck, Persson i Appuna, Bengtsson i Göteborg och fru Lindberg.